

Оквир андрагошких компетенција за наставнике у образовању одраслих

Београд, јануар, 2021.г.

Садржај:

Увод	3
1. Послови наставника у образовању одраслих.....	4
2. Начин стицања компетенција	6
3. Структура програма обуке наставника за образовања одраслих	6
3.1. Модул 1 - Рефлексија и истраживање праксе образовања и учења одраслих	6
3.2. Модул 2 – Планирање и извођење активности учења одраслих на основу датог програма обуке	7
3.3. Модул 3 – Подстицање одраслих на учење	8
3.4. Модул 4 - Методе и технике у образовању одраслих.....	8
3.5. Модул 5 – Комуникација и групна динамика у образовању и учењу одраслих.....	9
3.6. Модул 6 - Анализа потреба за вештинама, кадровима и обукама.....	10
3.7. Модул 7 - Развој програма стручног образовања	10
3.8. Модул 8 - Саветовање и вођење	11
3.9. Модул 9 - Оцењивање и признавање претходног учења	11

Увод

Оквир андрагошких компетенција за наставнике¹ у установама и организацијама које реализују активности образовања одраслих припремљен је у оквиру партнерског пројекта Владе Швајцарске и Владе Републике Србије „Знањем до посла“ (*"From Education to Employment – E2E"*) који се спроводи од 2016. године.

У оквиру ширих пројектних активности један од задатака односи се на идентификовање оквира (стандарда) компетенција за наставнике у образовању одраслих у циљу обезбеђења подршке институцијама неформалног образовања одраслих и школама за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих (ЈПОА).

Оквир компетенција треба да обезбеди унапређење квалитете образовања одраслих, посебно квалитет програма образовања и усавршавања наставника за одрасле и омогући њихов континуирани професионални развој.

На основу уверења да су професионалне компетенције (и квалификације) наставника кључни фактор квалитета образовања и учења одраслих у Србији је 2015. године успостављен почетни оквир компетенција наставника који реализују активности образовања одраслих. Посебним правилником дефинисане су врсте програма неформалног образовања одраслих које реализују ЈПОА и средње школе и компетенције наставника за рад са одраслима. Правилником је предвиђено да наставници запослени у ЈПОА морају имати компетенције које се односе на: основне принципе, карактеристике и стилове учења одраслих, мотивацију у учењу одраслих, управљање образовном групом, методе и технике интерактивног образовног рада са одраслима, методе и технике процене постигнућа полазника, планирање, организацију и индивидуализацију образовног процеса укључујући и особе са инвалидитетом и евалуацију образовног процеса.

Системске промене у подручју образовања и учења одраслих које су у РС уведене у последњој деценији значајно су измениле његову институционалну структуру и отвориле могућност да

¹ Термин наставник је генерички термин за све извођаче активности учења одраслих као што су наставник, тренер, инструктор, ментор, водитељ, модератор, саветник и сл.

улогу наставника за одрасле обављају појединци из различитих професионалних подручја који не поседују базичне андрагошке компетенције. То је наметнуло потребу за професионализацијом њиховог рада, односно успостављањем јасних очекивања и захтева у погледу компетенција неопходних за рад у подручју образовања и учења одраслих.

Промене у подручју стручног образовања и обуке увеле су додатни подстицај за професионализацијом рада наставника за одрасле. Есенцијане манифестације тих промена односе се на:

- успостављање националног оквир квалификација и могућности стицања квалификација кроз формално и неформално образовање и информално учење и стицања целовите квалификације или дела квалификације (стручне компетенције);
- увођење система признавања претходног учења;
- развој програма образовања и обуке који се заснивају исходима учења и стандардима квалификација и стандардима занимања.

Поменуте промене измениле и прошириле традиционалне улоге и функције наставника за одрасле и наметуле императив поседовања релевантних знања и вештина (компетенција) за ефикасно учење у процесима и активностима које поменуте промене подразумевају.

Сходно измењеном образовном контексту, успостављање кохерентног и јединственог оквира компетенција за наставнике у образовању одраслих почива на идентификовању послова и улога које они обављају или могу обављати у различитим установама и организацијама и различитим ситуацијама образовања и учења.

1. Послови наставника у образовању одраслих

Наставник у подручју образовања одраслих самостално или у сарадњи са другима обавља следеће послове:

- **Анализа потреба тржишта рада за знањима и вештинама** – анализира и процењује потребе региона, локалне заједнице, сектора и компанија за знањима, вештинама, компетенцијама, занимањима и квалификацијама у свом подручју рада и учења;
- **Креирање образовне понуде** - креира и/или учествује у креирању понуде програма и активности образовања и учења у својој стручној области или подручју рада, узимајући у обзир шири и ужи друштвени контекст, особености подручја рада и стандарде, норме и праксу организатора образовних активности;
- **Развој програма образовања за различите образовне активности** – полазећи од анализе потреба тржишта рада, анализе учесника и специфичности окружења, креира програме образовних активности у сопственој стручној области или подручју рада у складу са принципима учења одраслих, користећи различите приступе, методе и средства;

- **Планирање и организација образовних активности** – планира организационе облике, стратегије, методе, технике, средства и ресурсе за извођење образовних активности; такође планира праћења и евалуације/оцењивања постигнућа;
- **Извођење активности образовања и учења са одраслима** – изводи активности учења са одраслима (настава, обука, курсеви семинари), у сопственој стручној области или подручју рада, полазећи од општих принципа учења одраслих прилагођавајући садржаје, методе и технике учења специфичним условима учења, искуству, потребама и могућностима учења конкретних полазника;
- **Развој материјала за учење** – развија материјале за учење за конкретне образовне активности (приручнике, упутсва, и сл);
- **Подстицање полазнике на учење** – поставља јасна очекивања у учењу, успоставља сигурно и подстицајно и окружење за учење, засновано на узајамном поштовању и партиципативној култури у учењу; охрабрује и мотивише полазнике на учење и заузимање одговорног и савесног става према сопственом раду и учењу; делује на превазилажењу баријера у учењу које имају његови полазници;
- **Управљање групом и групном динамиком током реализације активности учења** – обликује групну кохезију, интринзише групу успостављањем заједничких циљева; промишља групне процесе у оквиру активности учења одраслих, прилагођавајући извођење активности учења захтевима конкретне ситуације и услова учења; успешно комуницира са групом и предупредује и решава могуће конфликте;
- **Вођење и саветовање полазника** – подржава одраслу особу у процесу учења и саветује је о могућностима и начинима успешног учења, планирања и развоја каријере, даљег учења и запошљавања;
- **Оцењивање постигнућа** – оцењује постигнућа у учењу путем различитих метода и техника и даје јасне и првовремене повратне информације полазницима о њиховом напредовању у процесу учења;
- **Евалуација активности образовања и учења** – учествује у евалуацији циљеве и исходе учења и унапређењу квалитета програма и активности учења на основу резултата евалуације;
- **Признавање претходног учења** – обавља различите улоге у признавању претходног учења: члан тима за ППУ, саветник на ППУ, оцењивач;
- **Супервизија и менторство наставника почетника** – пружа стручну помоћ и подршку у професионалном развоју наставника у својој области, размењујући са њима знање и искуство и планирајући њихов развој путем учења на радном месту наставника; обезбеђује подршку за примену знања у пракси и рефлексију властитог рада и професионалног развоја;

- **Обављање административних послова** - учествује у административним процедурама у организацији и обавља административне послове у вези са активностима учења које самостално реализује и за које је лично одговоран.

2. Начин стицања компетенција

Опис послова наставника у образовању одраслих је основа за идентификовање компетенција и осмишљавање и развој одговарајућег програма њихове обуке.

Компетенције наставника у образовању одраслих стичу се успешним похађањем акредитованих програма обуке или у поступку признавања претходног учења. Програм је модуларно организован и састоји се од 9 модула. Модули имају обавезни или изборн статус. Модули се реализују комбиновањем директне обуке и самосталног рада полазника. Самостални рад полазника усмерава и контролише извођач обуке путем директног или on line контакта.

Програма, односно појединачи модули могу се реализовати комбиновањем директне обуке и обуке на даљину, с тим што учешће директне обуке у укупном трајању обуке не може бити испод 60%.

Пре започињања процедуре за стицање статуса ЈПОА наставници су дужни да успешно заврше обуку из три обавезна модула од по 33 сати (укупно 99 сати). По завршетку обуке организација у којој су запослени сиче статус ЈПОА на годину дана.

У року од годину дана од стицања статуса, неопходно је да успешно заврше обуку за четири изборна модула од по 33 сата (укупно 132 сата), тако да укупно трајање обуке износи 197 сати.

Завршетком обуке од 197 сати стиче се статус ЈПОА у трајању од 5 година. Даљи процес усавршавања наставника и одржавање статуса (реакредитација) ЈПОА биће регулисана посебним упутством, односно правилником.

3. Структура програма обуке наставника за образовања одраслих

Програм обуке наставника за образовање одраслих је модуларно организован. Модули су функционалне целине знања, вештина и ставова одговарају стручним компетенцијама које чине стандард. Сваки модул одговара једној стручној компетенцији или комбинацији одређених компетенција.

3.1. Модул 1 - Рефлексија и истраживање праксе образовања и учења одраслих

Наставник у образовању одраслих:

- промишља концепт и феномен образовања и учења одрасли у контексту друштвено-економског развоја;
- препознаје базичне манифестације целоживотног учења (формално, неформално и информално учење);

- разуме кључне детерминанте и модификаторе обарзовања и учења одраслих на националном и глобалном нивоу;
- разуме кључне друштвене и индивидуалне функције образовања и учења одраслих и препознаје њихове манифестације у сопственој пракси;
- познаје основне карактеристике националне политике и система образовања и учења одраслих и критичк промишља њихов утицај на сопствену праксу и делатност организације у којој ради;
- рефлектује и истражује сопствену праксу и искуство у образовању одраслих у контексту општих сазнања о образовању и учењу одраслих и дефинише властитите образовне потребе и развојне професионалне могућности;
- позиционира сопствену праксу и улогу у образовању и учењу одраслих унутар ширег друштвеног и образовног контекста.

Статус модула - обавезни

Трајање модула: 37 сати

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.2. Модул 2 – Планирање и извођење активности учења одраслих на основу датог програма обуке

По завршетку обуке наставник у образовању одраслих је у стању да:

- планира активности учења у складу са основним андрагошким принципима и психосоцијалним особеностима учења одраслих;
- примењује планирање извођења активности учења засновано на исходима;
- осмишљава и примењује различите типове учења (когнитивно, емоционално, психомоторно) користећи принципе учења одраслих и различиту дидактичко методичке стратегије и приступе;
- формулише циљеве и исходе учења на нивоу јединица учења и евалуира њихову оствареност одговарајућим методама и техникама;
- креира јединице учења прилагођене специфичностима учења одраслих и осмишљава дидактично-методички поступак који поспешује активно учешће полазника обуке;
- прилагођава циљеве, исходе и садржаје учења условима конкретне обуке и потребама специфичних, посебно рањивих, група полазника;
- примењује модел искуственог учења у реализацији активности учења које су за то погодне;
- примењује модел мешвитог учења (Blended Learning) за ситуације и јединице учења које су за то погодне;
- израђује материјале за учење укључујући и материјале за ИКТ;

Статус модула - обавезни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.3. Модул 3 – Подстицање одраслих на учење

По завршетку обуке наставник у образовању одраслих је у стању да:

- идентификује стратегије и методе за активирање различитих канала у учењу и сазнавању;
- креира ситуације учења и однос са полазницима који почивају на сазнању и уверењу да је одрасло развојни период и доба са значајним животним постигнућима;
- креира ситуације учења и однос са полазницима који уважавају њихово претходно искуство и стечена знања;
- креира ситуације учења и интеракцију међу полазницима на основу социјално психолошких особености учења одраслих;
- управља индивидуалним разликама у учењу с обзиром на различите стилове учења полазника у групи;
- идентификује индивидуалне мотиве и разлоге због којих појединци и посебне групе одраслих партиципирају у образовању и учењу;
- оспособљава и мотивише полазнике за самостално учење;
- идентификује баријере (ситуационе, диспозиционе, институционалне) у учењу са којима се суочавају различите групе полазника;
- развија стратегије и начине уклањања или редукције баријера код полазника и мотивише их за учење;

Статус модула - обавезни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.4. Модул 4 - Методе и технике у образовању одраслих

По завршетку обуке наставник у образовању одраслих је у стању да:

- користи традиционалне методе, технике и стратегије поучавања у организације учења и прћења постигнућа одраслих полазника;
- планира и организује интерактивну наставу и учење одраслих;
-

- бира методе и технике наставе и учења у складу са циљевима, исходима и садржајима учења;
- користи различите стилове пријема и прераде информација у учењу;
- користи методе и технике планирања и вођења самосталног учења полазника;

Статус модула - изборни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.5. Модул 5 – Комуникација и групна динамика у образовању и учењу одраслих

По завршетку обуке наставник у образовању одраслих је у стању да:

- користи различите врсте и технике комуникације (вербална, невербална, паравербална) у организацији и извођењу учења одраслих;
- елиминира или смањује баријере и сметње у комуникацији;
- користи различите технике активног слушања у комуникацији са полазницима;
- креира атмосферу поверења и припадности у групи;
- користи ненасилну и асертивну комуникацију као начин оснаживања полазника у процесу учења,
- решава проблематичне и конфликтне ситуације у групи;
- интегрише и „тешке“ и „проблематичне“ полазнике у групу;
- примењује различите методе и технике давања повратне информације;
- опажа и идентификује групне процесе у образовној групи и прилагођава процес учења карактеристикама и захтевима ситуације;
- користи родно осетљив језик у комуникацији;
- управља групном динамиком и интервенише у процесима структурирања и развоја групне динамике;
- договара поделу одговорности за процес учења;
- интегрише фазе учења и фазе групне динамике у јединствен процес;

Статус модула - изборни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.6. Модул 6 - Анализа потреба за вештинама, кадровима и обукама

По завршетку обуке наставник у образовању одрасих је у стању да:

- идентификује потребе за вештинама, обукама и кадровима на основу спроведене анализе развојних планова локалне заједнице
- идентификује потребе за вештинама, обукама и кадровима на основу спроведене анализе трендова на локалном тржишту рада
- идентификује потребе за вештинама, обукама и кадровима предузећа на основу сарадње са послодавцима
- идентификује потребе за вештинама, обукама и кадровима на основу праћења трендова света рада на националном и глобалном нивоу, ради израде програма обуке усмерених на развој општих компетенција и преносивих вештина, као подршке стручним обукама
- учествује у анализи занимања или посла на конкретном радном месту, као основу за израду програма стручне обуке
- спроводи анализу контекста у којем полазници који успешно заврше обуку треба да обављају послове којима су овладали
- спецификује циљне групе потенцијалних полазника стручне обуке

Статус модула - изборни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.7. Модул 7 - Развој програма стручног образовања

По завршетку обуке наставник у образовању одрасих је у стању да:

- планира процес развоја програма;
- обавља контекстуалну и ситуациона анализу која представља основу за развој програма;
- формулише програмске циљеве и исходе учења;
- селекује садржаје учења;
- пројектује активности учења у програму;
- пројектује начине оцењивања постигнућа;
- евалиира програм;

Статус модула - изборни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.8. Модул 8 - Саветовање и вођење

По завршетку обуке наставник у образовању одрасих је у стању да:

- израђује професионални и образовни профил полазника/корисника и помаже полазницима да донесу одлуку о образовању и запошљавању из шире перспективе;
- помаже полазницима да путем образовања изађу из кризних животних ситуација повезаних са незапосленošћу;
- поружају подршку полазницима у стицању бољег разумевања онога што им је лично битно у раду и учењу;
- информише полазника/корисника о образовним могућностима и могућностима запошљавања;
- пружа подршку полазницима да одаберу област учења и рада која је у складу са њиховим способностима, вештинама и очекивањима од посла;
- пружа индивидуалну подршку полазницима у планирању каријерног развоја;
- учествује у структурирању програм обуке за подршку каријерном развоју;
- оспособљава полазнике за самопроцену вештина;
- учествује у оспособљавању полазника за активно тражење посла;
- саветује полазнике да донесу образложене и поуздане одлуке у вези са запошљавањем, образовањем и обуком;
- пружа подршку полазницима да управљају променама у каријери;

Статус модула - изборни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.

3.9. Модул 9 - Оцењивање и признавање претходног учења

По завршетку обуке наставник у образовању одрасих је у стању да:

- примењује различите методе и технике формативног оцењивања;
- примењује различите методе и технике сумативног оцењивања;
- планира оцењивање засновано на исходима и стандардима;
- планира и дефинише критеријуме оцењивања;
- примењује технику оптималног отежавања у формулисању критеријума оцењивања;
- користи различите инструменте проверавања и оцењивања;
- користи портфолио као инструмент оцењивања и самооцењивања;
- информише заинтересоване полазнике о поступцима и процедурама признавања претходног учења,
- пружа подршку полазницима у самопроцени и изради портфолија;

- обавља функцију саветника за признавање претходног учења и израђује план оцењивања претходног учења и начин и поступке њихове процене;
- учествује на испиту за процену остварености исхода учења и компетенција;

Статус модула - изборни

Трајање модула:

- 13 сати обуке (максимално време ефективног дневног рада је 6,5 сати);
- 24 сата индивидуалног рада на основу инструкција и подршке извођача обуке.